

N:o 14.

Ank. till Riksd. Kansli den 17 Maj 1883, kl. 12 midd.

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 6, angående revision af gällande föreskrifter rörande eder samt om ändring i nuvarande edsformulär.

Uti en inom Andra Kammarerna väckt och till Utskottets behandling hänvisad motion har Herr *A. J. Lyth* föreslagit: »att Riksdagen, med vidblifvande af sina i 1876 års skrifvelse uttalade åsigt, ville hos Kongl. Maj:t anhålla, att, der edsförpligtelser fortfarande skola afgifvas, vårt nuvarande edsformulär måtte så förändras, att begynnelseorden: lofvar och svär vid Gud och Hans heliga Evangelium utbytas emot: lofvar vid Gud och Hans heliga ord — eller lofvar inför Gud; samt att slutorden: så sant mig Gud hjelpe till lif och själ antingen helt och hållet utgå eller förändras till: härtill förhjelpe mig Gud».

Sedan Herr *C. E. Casparsson* i motion, ingifven till Första Kammarerna, väckt förslag om aflåtande af skrifvelse till Kongl. Maj:t angående revision af gällande föreskrifter rörande eder samt om ändring i nuvarande edsformulär, så har Första Kammarerna beslutit: dels »att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla att, då enligt Riksdagens åsigt den förändring i gällande edsformulär bör vidtagas att, när edsförpligtelse skall afgifvas, bekräftelseorden så sant mig Gud hjelpe till lif och själ utbytas mot andra och mera lämpliga, olika för löfteseder och för bekräftelseeder, Kongl. Maj:t behagade dels till Riksdagen aflåta nådig proposition i sådan syftning beträffande edsformulär, hvilka böra beslutas i den ordning 87 § Regeringsformen bestämmer, dels ock i fråga om öfriga genom särskilda författningar stadgade eder, som anses böra bibehållas, förordna om ofvanantydde förändring uti

edsformuläret»; dels ock »att Riksdagen likaledes skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att en förnyad allmän revision af nu gällande föreskrifter i afseende på eder, åsyftande inskränkning i deras användande, måtte ega rum»; hvilket förslag jemväl remitterats till Utskottets förberedande behandling.

Dessa begge motioner har Utskottet ansett sig böra behandla i ett sammanhang.

Uti motionerna har framhållits hurusom så väl Riksdagen som Kyrkomötet erkänt det berättigade i de upprepade gånger framställda fordringarna på ändring i gällande bestämmelser om edgångar, hvarjemte erinrats, att Kongl. Maj:t genom Kungörelser den 25 Oktober 1878 och den 13 December 1878 med anledning af 1876 års Riksdags skrifvelse »om en allmän revision af nu gällande föreskrifter i afseende å eder, åsyftande inskränkning af deras användande», väl förordnat dels om förändrade edsformulär för ecklesiastika embets- och tjänstemän, dels ock att den edgång, som på grund af särskilda författningar ålegat civila embets- och tjänstemän med flere att fullgöra, icke vidare skulle ega rum, äfvensom att hvad i Kongl. Brevet den 15 April 1829 stadgats om afläggande af ed för medicine licentiater icke skulle vara gällande, samt meddelat särskild bestämmelse om lydelsen af den ed, som läkare vid legitimation, rättskemister och farmacie studiosi hade att aflägga; men att det oaktadt en inskränkning af edens användande äfven inom andra områden utan fara syntes kunna ega rum, ty hvarje obehöflig edgång vore ett missbruk af eden; och önskvärdheten och behöfligheten af den påyrkade revisionen hade tillräckligt blifvit vitsordade ej blott genom de uttalanden i frågan, som Rikets Ständer åren 1854 och 1863 afgifvit, utan ock genom den i Kamrarnes förda diskussion och der fattade beslut vid riksdagarne 1871, 1875 och 1876. Bästa beviset för öfrigt för rättmätigheten af det i motionerna angifna syfte vore att det numera ej saknades exempel derpå, att de, som hade att vaka öfver tillämpningen af gällande lagbestämmelser om edgångar, stodo nästan maktlösa emot dem, som af samvetsskäl antingen helt och hållet nekade att gå ed eller fordrade en annan form för dess afläggande än den nu föreskrifna.

Beträffande edsformuläret så anser Utskottet den största varsamhet böra iakttagas i fråga om utbyttandet af de nu föreskrifna begyn- nelse- och slutorden emot de föreslagna eller andra mera lämpliga, och då Medkammaren funnit begynnelseorden böra bibehållas oförändrade, synes det Utskottet åtminstone för det närvarande vara lämpligast, att Andra Kammaren i den delen af herr Lyths motion ej fram-

ställer någon särskild önskan, hvaremot på de af motionärerna anförda grunder en förändring af slutorden: så sant mig Gud hjelpe till lif och själ, torde vara af nöden och med fullt skäl påkallad; och Utskottet anser lika med Första Kammarens Tillfälliga Utskott, som behandlat Herr Casparssons förevarande motion, att allmänna meningen allt mera närmar sig det af motionärerna derutinnan afsedda mål, äfven om olika meningar i mindre väsentliga delar förefinnas.

På förekommen anledning anser Utskottet sig böra erinra hurusom frågor af enahanda syfte som de nu förevarande blifvit tillförne remitterade till Tillfälligt Utskott 1871 i Första Kammaren, samt 1875 och 1876 i begge Kamrarne.

Med anledning af hvad sålunda blifvit anfördt, får Utskottet vördsam samt hemställa, att Kammarne i följd af Herr Lyths ifrågavarande motion och Medkammarens ofvan anmärkta beslut måtte besluta:

1:o att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla att, då, enligt Riksdagens åsigt, den förändring uti gällande edsformulär bör vidtagas att, när edsförpligtelse skall afgifvas, bekräftelseorden »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ» utbytas mot andra och mera lämpliga, olika för löfteseder och för bekräftelseeder, Kongl. Maj:t behagade dels till Riksdagen aflåta nådig proposition i sådan syftning beträffande edsformulär, hvilka böra beslutas i den ordning 87 § Regeringsformen bestämmer, dels ock i fråga om öfriga genom särskilda författningar stadgade eder, som anses böra bibehållas, förordna om ofvanantydde förändring uti edsformuläret;

2:o) att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att en förnyad allmän revision af nu gällande föreskrifter i afseende på eder, åsyftande inskränkning i deras användande, måtte egrum.

Stockholm den 17 Maj 1883.

På Utskottets vägnar:

B. LINDGREN.

Reservation:

af Herr *Johan Andersson* i Tenhult: »Då Utskottets motivering och beslut icke fullt öfverensstämma med mina enskilda åsigtter, anser jag mig böra gifva dessa tillkänna genom en reservation, särdeles som frågan dels genom sin egen vikt, dels genom sitt samband med andra inom vårt uråldriga lagskipnings- och lagstiftningsväsende ständigt kommer att stå på dagordningen, tills den funnit sin lösning; man behöfver således icke vara mycket framsynt för att inse att den, om den faller, faller framåt.

Hvad som genast faller i ögonen vid en äfven flyktig granskning af våra hittills gällande författningar angående eden och edsformulär, är den ringa vikt och betydelse man velat tillerkänna redbarheten och hvars och ens enskilda öfvertygelse. Det edsformulär, som daterar sig i de flesta fall från 1686 års kyrkolag och 1736 års allmänna lag, kunde gå an på en tid då samvetsfrihet var ett ord som i vårt land ej utau fara kunde uttalas; i våra dagar, då denna frihet börjat utöfvas, måste också eden göras friare och allännare. Det händer nu mera ej så sällan att vederbörande myndigheter råka i valet emellan lagens bokstaf, som säger att eden skall på ett för alla bestämdt sätt begås, och tidsandan, som bjuder att inrymma någon plats åt den svärjandes enskilda öfvertygelse och samvetsbetänkligheter.

Att våra nu gällande edsformulär äro i högsta grad orimliga bevisas bäst deraf, att brott deremot, i ett fall af tusen, ej blifva straffade eller kunna blifva det. Detta gäller särskildt embets- och tjensteeder. Det är ju vanligt och med lag öfverensstämmande, att vittnen, som talat osanning, och gäldenärer, som gjort falsk konkurs, åtalas; men ännu har ej hörts, att tjensteman blifvit åtalad för *brott emot embetseden*, ehuru stora hans försummelse och pligtförgäthenhet kunnat vara, ej ens i det fall, att förbrytelsen varit så svår, att den medfört tjenstens förlust för viss tid eller för alltid eller då tjenstemannen förklarats ovärdig att i rikets tjenst vidare nyttjas. Hvad är då embetseden annat än en formsak, som man underkastar sig, liksom man löser en fullmakt eller gör sig qvitt ett kompetensvilkor, som måste försiggå innan en befattning kan tillträdas. Så länge menniskonaturen bibehåller sina svagheter kan förbättring ej väntas från annat håll än lagstiftningens.

Våra nu gällande lagbestämmelser angående eden kunna med fullt skäl sägas arbeta på undergräfvande af aktning för eden, i det eder afläggas, som omöjligen med bästa vilja i verlden kunna fullständigt hållas. Så till exempel stadgas i 1:sta kap. Rättegångsbalken, att nämndemän skola »lägga eden af å tinget» och att edsformuläret är lika lydande för nämndemän som för juridiskt bildade domare. Det är dock allmänt känt, att nämndemän i de flesta fall väljas bland landsbygdens jordbrukare, som väl hafva mer eller mindre praktisk erfarenhet men ej den teoretiska bildning, som af en lagfaren domare fordras. De förres juridiska bildning har vanligen uppstått på grundvalen af folkskolan, i hvilken ingen undervisning i lagfrågor meddelas. Det oakadt affordras dem en ed, hvarigenom de förpligta sig att »i alla domar rätt göra» och »döma efter Guds och Sveriges lag och laga stadgar», om hvilka senare de väl i allmänhet endast hafva ett mycket ofullständigt begrepp.

Många föreskrifter i detta fall äro ej allenast otidsenliga och orimliga utan rent af löjeväckande, eller hvad skall man säga om presten, genom hvilken presten förbinder sig icke blott att vidblifva gamla och nya testamentets heliga skrifter, sådana de i urkunderna förekomma, samt den tolkning deraf, som uttalas genom Augsburgiska bekännelsen och Upsala mötes beslut, utan ock »att med lif och blod försvara det konungsliga väldet samt riksdagens fri- och rättigheter»; konsekvensen fordrar att han också skulle genomgå en rekrytskola och förses med lämpliga vapen för att något så när kunna hålla sin ed.

Jag hyser ingen tvekan att uttala den åsigten, att eden så väl för tjänstemän som i allmänhet kan utbytas mot en försäkran att på heder och samvete efter förmåga fullgöra sina pligter. Icke heller tror jag att en person, som har så dålig karakter, att han behöfver aflägga ed på att handla oförvitligt, blir bättre genom dess afläggande.

Till bevis på hvad värde en dyrbar ed i verkligheten anses ega, kan anföras en välbekant tilldragelse från vårt århundrades början. Embets- och tjänstemän, från biskopen och generalen till klockaren och stamsoldaten, hade aflagt en dyrbar ed att med lif och blod försvara Konungen och konungahuset; men när Konung Gustaf IV Adolf af-sattes, fans ingen som rörde en arm till hans försvar. Likväl prisas revolutionärerne för sin handling. Hvad skulle hafva händt om ingen för priset af en bruten ed velat köpa fäderneslandets räddning?!

I hufvudsaklig öfverensstämmelse med motionären yrkar jag af anförda skäl på en förändring af edsformuläret, der edgång nödvändigt anses behöflig, och hemställer sålunda,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om en förnyad allmän revision af nu gällande föreskrifter i afseende å eder, åsyftande inskränkning i deras användande samt att, der edgång anses vara nödvändig, edsformulären så förändras att det blir möjligt eden hålla och att begynnelseorden »lofvar och svär vid Gud etc.» utbytas mot »lofvar inför Gud» och att slutorden »så sant mig Gud hjelpe etc.» helt och hållet utgå, samt att till nästa Riksdag nödige förändringar föreslås i de edsformulär, som finnas i de lagar och lagbestämmelser, hvilka af Konung och Riksdag blifvit stiftade.»